

9. Постанова Верховного Суду України від 13 січня 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42576399>.

10. Постанова Верховного Суду України від 4 березня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39186253>.

11. Постанова Верховного Суду України від 27 травня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39493071>.

12. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» №2 від 12.06.2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>.

Мельниченко О. Б.

к.е.н., доцент кафедри психології
та соціальної роботи ТНЕУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА

Право як соціальний інститут виникає практично разом з державою, оскільки багато в чому вони покликані забезпечувати ефективність дії один одного. Як неможливе існування держави без права (останнє організовує політичну владу, виступає найчастіше засобом проведення політики конкретної держави), так і права – без держави (яке встановлює, застосовує і гарантує юридичні норми). Саме органи держави стають основними структурами, контролюючими виконання правових приписів і реалізують у разі їх порушення відповідні юридичні санкції.

Право як соціальний інститут є результатом взаємодії людей, це стандартизовані способи поведінки, які є основними організаційними елементами у просторово-часовій організації соціальної системи. Виникнення права як соціального інституту, очевидно пов'язано з процесом розподілу праці і розвитку товарного виробництва. Саме розподіл праці і товарне виробництво є виразниками і способом росту виробничих сил суспільства, одночасно вони ставлять самостійність індивіда в стан взаємної залежності від інших індивідів. Взаємозалежність індивідів, їх взаємна потреба одного в іншому носить абсолютно-безособовий, анонімний, по суті, характер. Однак, існування безособових, неперсоніфікованих відношень породжує проблему гарантій дотримання інтересів окремої людини: індивід повинен бути впевненим, що він надає іншим щось, що має цінність в суспільстві, що він може одержати в заміні відповідний еквівалент. Суспільство гарантує (в ідеалі) індивіду те, що він витративши певні зусилля на виробництво речі або духовного продукту, може розраховувати або має право на задоволення своїх потреб і інтересів, які забезпечуються аналогічними зусиллями інших членів суспільства. Узгодженість зусиль індивідів на рівні суспільства досягається завдяки наявності загальних правил поведінки. Право як соціальний інститут є складним артефактним феноменом, який втілює в ідеальній формі “суттєві обмеження тих взаємодій, частиною яких вони були раніше і які вони

опосередковують в теперішньому”. Під артефактами будемо розуміти елементи, з яких складається культурний, а отже і правовий, простір, і які є суть трансформації перетворення дійсності, які включені в попередні історичні форми. Іншими словами, право як соціальний інститут є артефактом, і внаслідок цього є проявом людської життєдіяльності. Право як соціальний інститут є складним артефактним феноменом, який втілює в ідеальній формі суттєві обмеження тих взаємодій, частиною яких вони були раніше і які вони опосередковують у теперішньому [3].

Розуміння права як надзвичайно багатогранного феномена, плюралістичний підхід до його вивчення сприяють підвищенню інтересу до концепцій права, які традиційно відкидалися радянською теоретико-правовою наукою. Ці тенденції, безперечно, варто визнати позитивними, оскільки саме вони дозволяють наблизитися до усвідомлення дійсних причин виникнення права, його ролі як універсального регулятора суспільного життя, проблематики цінності права.

Основу структури права утворює діалектика змісту та форми, в котрих право об’єктивується як інституційне соціальне явище, юридично цілісна нормативна система. У свою чергу це зумовлює наявність у праві двох взаємопов’язаних аспектів структури: 1) структури змісту права та 2) структури форми даного змісту, відносна самостійність яких нерідко настільки перебільшується в науковій літературі, що обидва ці аспекти структури права вбачаються як різні утворення, а не як сторони одного й того ж цілого – права [4, 55].

Право як особливий інститут суспільства має сукупність певних рис, що виділяють його з інших суспільних явищ і допомагають реалізувати його призначення у суспільстві.

До основних рис права відносять [1, 53-55]:

Нормативність. Нормативність означає, що право представлене нормами – правилами поведінки, які визначають права й обов’язки учасників регульованих відносин, їхню відповідальність. Правила поведінки, закріплені у правових нормах, спрямовані на майбутню поведінку. Право за допомогою юридичних норм кожному громадянину й організації несе інформацію про те, які дії можливі, які заборонені, а які необхідні.

2) Формальну визначеність. Формальна визначеність норм права офіційно закріплюються в нормативних актах та інших письмових джерелах, що підлягають однаково тлумаченню й виконанню. Держава, на відміну від інших організацій, надає праву загальнообов’язкового офіційного значення, зводячи право в закон.

3) Державну забезпеченість. Забезпеченість можливістю державного примусу – це специфічна ознака права, що відрізняє його від інших засобів соціального регулювання: моралі, звичаїв, корпоративних норм та ін. Держава, що має монополію на здійснення примусу, являє собою необхідний зовнішній фактор існування і функціонування права.

4) Правозобов’язуючу дію. Загальнообов’язковість права виявляється в тому, що всі члени суспільства повинні обов’язково виконувати вимоги, які містяться у нормах права. Загальнообов’язковість повинна розповсюджуватись не лише на громадян, їх об’єднання, посадових і службових осіб, але й на державу в цілому: у правовій державі сама держава додержується принципу загальнообов’язковості права. Правові встановлення обов’язкові для усіх, кому вони адресовані.

Системність. Системність норм права суттєво відображає рису складного системного утворення. Норми права являють собою не просту сукупність, суму, а систему, якій притаманні внутрішня погодженість, упорядкованість, взаємозв'язки складових елементів. Первинним елементом системи права є правові норми, що поєднуються у більші утворення – інститути права і правові галузі. Крім того, систему права можна розглядати і як розподіл права на публічне й приватне, міжнародне і національне, об'єктивне та суб'єктивне.

Роль права у житті суспільства відображається в його функціях. Функція права – це основні напрями вливу права на суспільні відносини, що відображають його сутність і соціальне призначення у суспільстві, а також способи організації суспільних відносин.

Функції права безпосередньо спрямовані на виконання завдань, що стоять перед суспільством. Регулятивна функція спрямована на закріплення суспільних відносин або забезпечення їх розвитку. Завданням охоронної функції права є здійснення впливу на суспільні відносини шляхом поступового витискування тих явищ, які є небажаними для суспільства. Ця функція здійснюється заради охорони особистості і суспільної безпеки з допомогою встановлення заборон та негативних наслідків порушень, шляхів виконання прийнятих щодо правопорушників рішень. Економічна функція права полягає в його позитивному впливі на економіку, на інтереси і потреби людей як дійових осіб процесу виробництва. Вона складається з роду взаємопов'язаних елементів розподільчої, забезпечувальної і виробничої підфункцій, впливає на відносини методом встановлення міри праці та міри споживання, а також диференціації роботи за рівнем її складності, у тому числі, визначення якісних і кількісних показників роботи, а також стимулювання матеріальним способом високопродуктивної роботи. Політична функція права полягає в тому, що вона спрямована на формування політичних переконань і орієнтацій у суспільстві, на становлення високої політико-правової культури, без якої не існує ні цивілізованого суспільства, ні правової держави. Виховна функція полягає у впливі права на волю, свідомість людей, вихованні в них поважного становлення до права. Ідеологічна функція покликана впроваджувати в життя суспільства ідеї гуманізму, пріоритету прав і свобод людини, ідей демократизму. Інформаційна функція дозволяє інформувати людей про вимоги, що ставляться державою, повідомляти про те, які вчинки і дії визнаються суспільно корисними, а які, навпаки, суперечать інтересам суспільства [2, 45-46].

Право як соціальний інститут є найважливішим фактором соціального порядку, покликаним забезпечувати соціальну стабільність, охорону індивідів і суспільства від проявів деструктивної й антисоціальної поведінки, бути гарантом передбачуваності суспільних відносин. Його норми регулюють усі найважливіші грані громадського життя, роботу державних установ і організацій. Як нормативний чинник право впливає на формування структури суспільства, визначає межі діяльності індивідів і держави, є частиною соціального контролю. Воно тісно пов'язане з політичним життям суспільства, є ефективним інструментом політики. Крім того, право є складовою ціннісною системи суспільства. Можна стверджувати, що роль права у суспільному житті та суспільному розвитку і надалі буде тільки зростати. Право настільки важливий феномен сучасного життя, що уявити без нього сучасне суспільство просто неможливо. Право є не тільки регулятором та охоронцем суспільних відносин, але найбільше спрямоване на виконання людинотворчої функції, це те завдяки чому відбувається правова соціалізація особистості у державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гольцова О. Є. Соціальне регулювання та правове регулювання – співвідношення понять // Часопис Київського університету права. – 2013. – №2. – С. 53-57.
2. Ісаєва В.В. Функції права: теоретико-правовий аналіз // Часопис Київського університету права. – 2013. – №1. – С. 45-48.
3. Право як соціальний інститут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookwu.net/book_yevropejske-pravo-yak-fenomen-duhovno-praktichnogo-osvoyennya-svitu_701/39_pravo-yak-socialnij-institut.
4. Сайфуліна Ю.В. Право як соціальний інститут регуляції спілкування людини // Право і суспільство. – 2011. – №2. – С. 51-56.

Мороз С. А.

Заступник завідуючого відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського НДЕКЦ МВС України

Григорович Т.В.

Завідувач сектору технічних досліджень документів та почерку відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського НДЕКЦ МВС України

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ПОЧЕРКОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ

Право людини на правосуддя гарантовано Конституцією України – розділ VIII. Основними засадами судочинства є: законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом та обов'язковість рішень суду [5]. Запорукою справедливого суду, поряд із вищезгаданими засадами, є дотримання критеріїв достовірності доказів – можливість застосування фактичних даних у процесі доказування з погляду знання про джерела, обставини, методи їх утворення і отримання в контексті використання у справі інших матеріалів. Або, достовірність доказів - це їх «гносеологічна допустимість». У кримінальному процесі йдеться не про ту достовірність, що в точних науках (рівна одиниці), і не про «істинність» (істину можна шукати безкінечно), а про так звану практичну достовірність, якою переважає більшість людей, які перебувають у здоровому глузді, задовольняються в найвідповідальніших ситуаціях повсякденного життя [6].

Експертиза в судовому процесі є обґрунтованим результатом роботи кваліфікованих фахівців різних напрямків і відіграє важливе значення в судочинстві. Сучасне почеркознавство один з пріоритетних напрямків криміналістики та характеризується підвищеним запитом у слідчих підрозділах Національної поліції, державної податкової інспекції ДФС та особливо – судів. Необхідною передумовою для порівняльного дослідження в судовому